

Forskning

Med året 2015 på titelbladet udkom *1864 – Mennesker mellem magterne/Menschen zwischen den Mächten* hos Hamburg University Press. Bogen udspringer af et seminar, som blev afholdt i marts 2014 af landsarkiverne i Slesvig og Aabenraa. Den beskæftiger sig med de forskellige civile forvaltninger under krigen, befolkningens vilkår i større eller mindre afstand fra slagmarkerne og folks nationale og politiske holdninger. Desuden behandles krigens følger for den økonomiske udvikling og krigens rolle i identitetspolitikken. Leif Hansen Nielsen bidrog med et kapitel om Aabenraa Amt under preussisk-østrigsk besættelse, mens Hans Schultz Hansen skrev om befolkningen, de nationale bevægelser og kampen om Slesvigs fremtid i 1864. Bogen er redigeret af Rainer Hering og Hans Schultz Hansen under medvirken af Elke Imberger. Bidragene bringes både på dansk og tysk. Bogen udgives af Hamburg University Press i samarbejde med Landesarchiv Schleswig-Holstein og Rigsarkivet i Aabenraa. Den kan købes for 250 kr. plus evt. forsendelse på arkivet eller ved henvendelse til blt@sa.dk.

Ved Institut for Grænseregionsforsknings konference om det sønderjyske erhvervslivs historie den 24. og 25. september på Alsion berettede Leif Hansen Nielsen om de sønderjyske bryggerier siden 1850'erne, mens Hans Schultz Hansen fortalte om mejeribruget fra fællesmejeriet i Pøl fra 1865 til nutidens Naturmælk i Broderup, med andelsmejerierne, Mejeriselskabet Danmark og Arla som mellemstationer. Hans Schultz Hansen publicerede endvidere artikler om *Stolligaffæren 1936-1940 i Sønderjyske Årbøger*, om *Wienerfredens konsekvenser for Slesvig i antologien Efter 1864 – Krigens følger på kort og lang sigt*, redigeret af Inge Adriansen og Steen Bo Frandsen samt om *Prins Frederik af Nørs kup mod Rendsborg Fæstning den 24. marts 1848 i Siden Saxo*. Leif Hansen Nielsen indtrådte i styregruppen for Børn i arkiverne – barndomshistorisk netværk. Hans Schultz Hansen fik overrakt Sprogforeningens Kulturpris som anerkendelse for sin indsats som formidler af den sønderjyske historie.

Hans Schultz Hansen

Studiecenter for Sønderjyllands Historie i Aabenraa

Takket være en rundhåndet bevilling fra Velux Fonden kunne Studiecenter for Sønderjyllands Historie fortsætte sin virksomhed i 2015, selv om Aabenraa Kommunes tilskud blev indstillet. Der blev optaget tre nye medlemmer: Inge Adriansen, Axel Johnsen og Carsten Porskrog Rasmussen – alle nuværende eller tidligere medarbejdere ved Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot. Merete Bo Thomsen fra Forskningsafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig blev optaget som gæsteforsker i forbindelse med hendes ph.d. projekt om danskheden i de sydslesvigske landdistrikter 1919-1945. Der er i årets løb afholdt otte møder med ofte intensive diskussioner af projektbeskrivelser og manuskripter til artikler og bogkapitler. Der blev lagt planer til markering af 100-året for Genforeningen bl.a. med et seminar. Medlemmernes engagement i udforskningen og formidlingen af den sønderjyske historie resulterede i ca. 60 publikationer, heraf seks bøger, og ca. 150 foredrag. Krigen i 1864 og dens følger var emne for adskillige publikationer og foredrag.

Hans Schultz Hansen

Fra den lokalhistoriske arbejdsmark i Sønderjylland 2015

Historisk Samfund for Sønderjylland

Historisk Samfund for Sønderjylland afholdt lørdag den 30. april 2016 årsmøde på Musik- og Teaterhøjskolen i Toftlund. Ca. 70 medlemmer deltog i årsmødet. Formanden for Tønder kreds, Carl E. Michelsen, valgtes på generalforsamlingen til dirigent. Han konstaterede, at årsmødet var indvarslet i henhold til foreningens vedtægter og gav ordet til formanden, Hans Schultz Hansen, der aflagde følgende beretning:

Mens arbejdet i Historisk Samfund i 2014 var meget præget af jubilæer – 150-året for krigen i 1864, 100-året for udbruddet af Første Verdenskrig, og 125-året for Sønderjyske Årbøger – blev 2015 i højere grad et normalt arbejdsår. Helt fri for at beskæftige os med runde årstal blev vi dog ikke.

Sønderjyske Årbøger og to besættelsesjubilæer

Sønderjyske Årbøger 2015 indeholdt således to artikler om krigen i 1864. Den første har Jens Ole Christensen kaldt *En øretæveindbydende fuckfinger til de politiske opgavestillere – nogle (efter)tanker om TV-serien "1864"*. Her giver han sin uforbeholdne mening om Danmarks Radios og Ole Børnedsens stort anlagte tv-serie "1864". Også den næste artikel omhandlede 1864 og synet på krigen i sam- og eftertiden. Inge Adriansen præsenterede i sin artikel *Krigen 1864 i dansk og tysk billedkunst* en række danske og tyske historiemalerier med motiver fra 1864-krigen.

Resten af årbogen handlede om 1900-tallet. I februar 1940 døde den frisiske digter Jens Mungard i koncentrationslejren Sachsenhausen. Mogens Rostgaard Nissen skildrede i artiklen *Jens Mungard – Strandtidslin er min blomst* en af de vigtigste nordfrisiske digteres liv, der både familiemæssigt, socialt og politisk var brydsomt og ulykkeligt. I 1926 anholdt politiet en lille gruppe yngre officerer i Tønder og anklagede dem for forsøg på at anstifte oprør. De tre officerer havde handlet på opfordring af den karismatiske bondefører Cornelius Petersen. Nikolaj Petersen gennemgik i artiklen *"Løjtnant-oprøret" i Tønder 1926: Drama, tragedie eller farce?* sagen og baggrunden for, at de anklagede blev pure frifundet af Sønder Landsret.

Det danske mindretal engagerede sig i 1920'erne i Forbundet af Nationale Mindretal i Tyskland for bl.a. at forbedre mindretallets rettigheder. Jana Prose belyste i artiklen *Det danske mindretals engagement i mindretalssamarbejdet i Weimarrepublikken*, hvordan mindretallets engagement blev vurderet i den danske og den tyske regering.

I anden halvdel af 1930'erne lagde den lille landsby Stollig på Løjt Land navn til en "affære", der begyndte med en tvangsauktion over en gård og fortsatte med trusler og hærværk mod gårdens nye ejer og endte i et omfattende retsligt

opgør mellem ledende nazister i det tyske mindretal og landsdelens justitsmyndigheder. I artiklen *Stolligaffæren 1936-1940* redegjorde Hans Schultz Hansen for affæren og dens udløbere.

Mod slutningen af Anden Verdenskrig blev omtrent 17.500 fanger reddet ud af de tyske kz-lejre gennem den såkaldte Bernadotte-aktion. Henrik Skov Kristensen beskrev i sin artikel *De Hvide Busser i et sønderjysk perspektiv*, hvordan synet på aktionen har udviklet sig, og om der er baggrund for en justering af hele vurderingen af De Hvide Busser.

Udover artiklerne rummede årbogen som sædvanligt anmeldelser, årsberetninger og en oversigt over indholdet i de lokalhistoriske årbøger. I redaktionen er der sket en udskiftning, idet Hans-Ole Mørk er blevet erstattet af Klaus Tolstrup Pedersen fra Den slesvigske Samling på Dansk Centralbibliotek i Flensborg. Hans-Ole Mørk har været krumtappen i årbogsredaktionen siden 2009 og især taget vare på indholdsstyring, korrekturlæsning, anmeldelser og årsberetninger, kontakt til trykkeri, organisering af pakning m.m. Fremhæves skal især indholdsfortegnelsen over årgangene 2000-14, som bragtes i 2014. Historisk Samfund skylder ham en stor tak.

Henrik Skov Kristensens artikel udsprang af foredraget på vort årsmøde den 25. april på Sundeved Efterskole i Bovrup. Dermed markerede foreningen 70-året for Danmarks befrielse den 5. maj 1945. 75-året for Danmarks besættelse den 9. april 1940 blev heller ikke glemt. På dagen blev der om eftermiddagen holdt et foredragsarrangement på Rigsarkivet i Aabenraa med tre foredrag. Hans Schultz Hansen behandlede det tyske overfald den 9. april og kampene i Sønderjylland, mens Henrik Skov Kristensen tog sig af det tyske mindretal den 9. april og grænseflytningsrygterne i forsommeren, mens René Rasmussen skildrede de danske reaktioner på den 9. april. Der var 150 tilhørere, og de var gode bogkøbere.

2015 var desuden jubilæumsår for København-Bonn-Erklæringerne fra 1955. Sydslesvig kreds arrangerede den 12. marts en debataften om erklæringernes aktuelle betydning med MF Mette Bock, Jørgen Møllekjær fra Flensborg Avis, Gwyn Nissen fra Der Nordschleswiger og Martin Lorenzen fra SSW i panelet. Arrangementet samlede 62 deltagere.

Sønderjysk Månedsskrift

Sønderjysk Månedsskrift udkom med otte numre, heraf et temanummer om de sønderjyske højskoler med artikler om højskolebevægelsen og højskolerne fra etableringen af den første, Rødding Højskole i 1844, til – den heldigvis kun forbigående – lukning af Løgumkloster Højskole i 2014. Årets første nummer bragte artikler og erindringer med tilknytning til Første Verdenskrig. 100-året for kvindernes stemme- og valgret i Danmark i 1915 blev markeret, endskønt de sønderjyske kvinder først fik retten i 1919. En af de kvinder, der kæmpede for kvindernes valgret i Tyskland, kvindesagen generelt og samfundets svageste stillede, var Anne Mosegaard, som der blev tegnet et portræt af. Arkitekturen i landsdelen blev belyst, ligesom også den nationale kamp fik sin plads i månedsskriftet. Grænselandskronikken fortsatte med H.E. Sørensen som forfatter.

To bøger

I november udgav Historisk Samfund to nye bøger. Den ene var H.E. Sørensens grundlæggende værk om sønderjysk litteratur gennem tiderne. Den fik titlen *Alle de skjalde*. Litteratur i Sønderjylland og Sønderjylland i litteraturen. Værket spænder fra guldhornene til Erling Jepsen og andre af nutidens forfattere. Bogen behandler ikke kun berømte forfattere som H.A. Brorson, Edvard Lembcke, Marcus Lauesen, Willy-August Linnemann og Peter Seeberg, hvis værker er blevet stående, men også mange mindre kendte og for størstedelen nu glemte ophavs-mænd til digte, noveller, romaner og skuespil til brug i grænsekampen. Bogen dækker forfatterskaber på dansk og tysk fra Nordslesvig og forfatterskaber på dansk fra Sydslesvig. Den er et grundigt pionérværk. Det har pressen heldigvis haft blik for. Bogen har fået mange virkelig fine anmeldelser, og det er helt efter fortjeneste. Den blev udgivet i behageligt samarbejde med Sprogforeningen.

Sønderjysk lommeuld er Svend Beiers historie om sin opvækst i landsbyen Vollerup, midt i Sønderjylland, midt i det nationale, midt i mekaniseringen af landsognet og landbruget. En opvækst med masser af fylde og med mulighederne marked placeret overalt i det lille samfund, hvor der både er gode ek-

Midt i november kunne Historisk Samfund for Sønderjylland præsentere tre nye udgivelser. Tirsdag den 17. november 2015 blev Svend Beiers erindringsbog *Sønderjysk lommeuld* præsenteret på Mediehuset i Aabenraa; forfatteren ses til venstre på billedet. Onsdag den 25. gjaldt det *Sønderjyske Årbøger 2015*, som blev vist frem i Frøsløvejrens Museum, og fredag den 27. november markerede Historisk Samfund og Sprogforeningen på Folkehjem, at H.E. Sørensens *Alle de Skjalde* udkom. Foto: Kristian Pallesen.

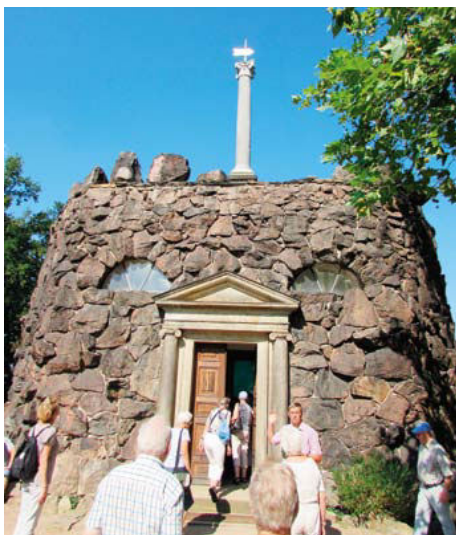
sempler på udviklende frihedsgrader og eksempler på præcis kontrol. Forfatteren er skarp i erindringen og medrivende i de mange små episoder, som må bringe erindringen om barndommen op i alle, der er født før 1960. Også denne bog fik god omtale i pressen.

Historiske udflugter 2015

2015 tilbød Historisk Samfund såvel en endagstur den 13. juni til Ditmarsken som en firedages rejse den 20-23. august til Sachsen-Anhalt, begge gange med Lars N. Henningsen og Carsten Porskrog Rasmussen som fagligt kyndige og underholdende ledere og med Mogens Asmund som praktisk tovholder. Begge ture blev gennemført med 48 deltagere i en fuld bus og gentages i 2016. På turen til Ditmarsken så deltagerne kirken og kirkegården i Lunden, Wesselburen, Heide med det gigantiske torv ved den store bykirke, Hemmingstedt, hvor ditmarskerne besejrede danskronen i år 1500 samt Meldorf med landbrugsmuseet, kirken og den velbevarede bykerne.

Udflugten til Anhalt havde byerne Dessau, Zerbst, Köthen og Bernburg som mål. I Köthen så deltagerne byens slot og kirke. I Bernburg blev det store og meget malerisk renessanceslot besøgt. I Zerbst lå både slot og kirke som ruiner og mindede på én gang om byens ældre historie og om krigens ødelæggelser. Omkring den største af byerne, Dessau, så deltagerne den perlerække af slotte og parker, der samlet er erklæret for UNESCO-verdensarv: Oranienbaum, Mosigkau og Wörlitz.

Historiske udflugter fylder også meget i kredsens program. Tønder kreds tog den 4. juni på en seks-dages bustur. Den gik over Tyskland og Holland til Belgien, hvor deltagerne så Brügge og Brüssel og slagmarken Flandern med

Historiske rejser og udflugter spiller en stor rolle i Historisk Samfunds virksomhed. Det gælder såvel kredsene som hovedforeningen. Her et glimt fra Anhalt-rejsen 2015, hvor Carsten Porskrog Rasmussen fortæller ved et af de storslåede monumenter i slotsparten i Wörlitz. Foto: Preben Jensen.

forskellige museumsbesøg, bl.a. Hooge Crater og Käthe Kollwitz Tower. Turen gik videre til Ardennerne til Sedan med overnatning på en middelalderborg og derfra hjem. Der var 40 deltagere i turen.

De øvrige udflugter, som kredsene arrangerede, havde mål i hjemstavnen. Haderslev kreds besøgte Sønderjysk Skolemuseum den 9. december og så det nye byggeri, og der blev givet eksempler på de historier, som museet fortæller.

Aabenraa kreds tilbød tre turoplevelser i pilgrimenes spor på den gamle Hærvej gennem Aabenraa Kommune. Den første tur gik til Øster Løgum Sogn og havde Erling Madsen som guide. Deltagerne så kirken og kørte derfra videre til Immervad Bro og pilgrimsherberg. Turen fortsatte til Hærulf-stenen og den nærliggende kæmpehøj, Strangelshøj, med bautasten og sluttede på Damgårds Mølle. Næste tur havde Carsten Porskrog Rasmussen som guide og Toldsted som udgangspunkt. Næste stop var det gamle tingsted Urnehoved, og derefter gik turen videre til Klipleve Kirke med fortælling om Ahlefeldt-slægten fra det nærliggende Søgård Gods. Turens sidste mål var Strågårds Smedje i Klipleve. Tredje tur havde Arne Bondo Andersen som guide. Den startede ved Bommerlundstenen/Gejlåbroen. Næste stop var Bov kirke med fortælling om slaget ved Bov den 9. april 1848. Derefter kørte deltagerne til "Den krumme vej". Aftenen sluttede på Oldemorstof. Til dels på grund af dårligt vejr var deltagerantallet noget svingende, fra 32 til 20 og 16. Til gengæld havde kredsens en stor succes med 100 deltagere i sin udflugt *På sporet af de gamle kaptajner på Løjt Land* med Mikkel Leth Jespersen som guide. Turen førte fra Strågård, hvor Jørgen Bruhn og hans søskende voksede op i slutningen af 1700-tallet gennem Dyrhavn og Støllig, Løjt Skovby, Barsmark og videre til Løjt Kirkeby. Aftenen sluttede på Rundemølle.

Sønderborg kreds havde i 2015 infrastrukturen på Als som tema. Kredsens besøgte veterantogsforeningen "Amtsbannerne på Als" – "Æ Kleinbahn". Her så man værkstederne og foreningens godsvogn og motortrolje og fik et foredrag om Die Alsische Kleinbahnen. Sonny B. Andersen tog kredsens med på en vandretur gennem Sønderborg. Man fulgte statsbanens gamle spor fra Christian X's bro op gennem byen til den nuværende busstation og gennem Kongevejsparken, og dernæst søgte man forløbet af æ Kleinbahn og kulbanen tilbage til Søndertorv. Et tredje arrangement inden for temaet fandt sted i tilknytning til generalforsamlingen, hvor Henning Mathiesen holdt foredrag om postvæsenets historie, specielt i Sønderborg. Kredsens sidste udflugt gjaldt Sottrup Kirke, hvor sognepræst Vibeke F. von Oldenburg viste rundt i kirken og Mindelunden.

Kredsens øvrige arrangementer

Kredsene holdt som sædvanlig generalforsamling med foredrag. I Sydslesvig kreds blev den indledt med en rundvisning i Slesvig roklubs nye lokaler, og Nis Hardt fra Danevirke Museum fortalte om arkæologi i Slesvig. I Tønder kreds fortalte Dan Obling fra Toftlund om Første Verdenskrig. I Aabenraa kreds var der foredrag af Lars N. Henningsen om hertugslægten på Gottorp. Aabenraa kreds var som sædvanlig medarrangør af afstemningsfesten på Folkehjem.

Sønderborg kreds arrangerede to foredragsaftener om arkitektur. Peter Dragsbo fortalte om grænselandsarkitektur i Sønderjylland 1864-1940 og John

Kronborg Christensen om landlige bygge- og boligtraditioner på Als fra 17- og 1800-tallet. René Rasmussen holdt desuden foredrag om russiske krigsfanger på Als og i Sundeved.

Sydslesvig kreds arrangerede en vellykket og velbesøgt debataften med temaet: Hvem og hvad er Det danske Mindretal i dag? På Jaruplund Højskole. Aftenen havde udgangspunkt i en undersøgelse af mindretallet ved Adrian Schaeffler-Rollfs (MA), som blev kommenteret af Jørgen Kühl og Karen Margrethe Pedersen. Aftenen var arrangeret i samarbejde med Dansk Centralbibliotek, Sydslesvigsk Forening og Folkeuniversitetet.

Kredsene nord for grænsen holdt efter sædvanen møde med de lokalhistoriske foreninger og arkiver i deres område. Der er stadig god tilslutning til disse fællesmøder. Kredsbestyrelserne samledes med to styrelsesmedlemmer fra hovedforeningen til et fælles efterårsmøde, hvor fælles udfordringer og tiltag blev diskuteret, beretninger aflagt og planer fremlagt.

Blik ind i fremtiden

Historisk Samfunds og Museum Sønderjylland fælles projekt med en sønderjysk søfartshistorie i to bind gjorde gode fremskridt i 2015. Takket være bevilninger fra P.J. Schmidts Fond og Michael Jebsen Fonden og senest fra BHIJ-Fonden – og i kraft af samarbejdspartnerens egenfinansiering – kunne vi i 2015 ved Stefan Pajung gennemføre et forberedende studium i Sønderborg Skipperlavs arkiv. Et forstudium om glasfiberværfter kunne udføres ved en praktikant på Marstal Søfartsmuseum. Pengene rækker ligeledes til frikøb af de fire af de fem forskere, som skal skrive de to bind: Flemming Rieck, Bjørn Poulsen, Martin Rheinheimer og Karsten Hermansen, mens Mikkel Leth Jespersens bidrag bliver til i hans arbejdstid ved Museum Sønderjylland. De forskellige forfattere går i gang i løbet af 2016. Der gøres endnu forsøg på at finansiere et forstudium af de maritime stednavne, ligesom der via fondstilsbud skal skaffes dækning for trykkeudgifterne. Værket vil udkomme i 2018.

I 2015 og begyndelsen af 2016 har vi været igennem mange overvejelser om digitale udgivelser. Som tidligere nævnt har vi indgået samarbejde med Det Kongelige Bibliotek om at få Sønderjyske Årbøger og Sønderjysk Månedsskrift på nettet i søgbar form fra henholdsvis 1889 og 1924 og indtil tre år fra nutiden. Samarbejdet vil muligvis blive udvidet til også at omfatte digitale udgaver af de løbende årgange, men under den forudsætning, at det stadig skal være en fordel at være medlem. Når det gælder vore bøger, tog vi i begyndelsen af i år det første skridt ved at udgive *Sønderjylland under krig og besættelse* som e-bog hos Publizon. Men det er ikke gjort med det, det andre ældre skrifter skal også på elektronisk form, og foreningen skal have en ny hjemmeside, hvilket der også er gjort indledende skridt til i dette forår. Endelig er der indgået en aftale med Grænseforeningen om synliggørelse af vort leksikon *Sønderjylland A-Å* på Grænseforeningens hjemmeside.

Forberedelserne til genforeningsjubilæet i 2020 fyldte også en del på foreningens dagsorden i 2015. Der blev lagt planer for vore egne tiltag – foredragsrække, bogudgivelse og e-bog – og for samarbejde med andre om de tiltag, vi

ikke selv kan eller skal løfte. I dette forår blev jubilæet på vort initiativ drøftet i de nationale foreningers netværk, som rettede henvendelse til Region Syddanmark og de syd- og sønderjyske kommuner.

For så vidt er der grund til et optimistisk syn på fremtiden – hvis det blot ikke var for tilbagegangen i vores medlemstal. Ved årets begyndelse var der 2.304 medlemmer og ved dets slutning 2.218. Selv om der langtfra er tale om noget frit fald, er der nu igen – efter de gode år som følge af udgivelsen af *Sønderjyllands Historie 1-2* og *Sønderjylland A-Å* – tale om en gentagende årlig afgang. Den udvikling vi vil naturligvis gerne have vendt, og bl.a. vores deltagelse i "Historiske Dage" tidligere på måneden er et initiativ, der trækker i den rigtige retning. På positivsiden skal fremhæves, at vi – ikke mindst via omkostningsreduktioner – har fået styr på vores økonomi, som har lidt under savnet af store sællerter på bogfronten. Vores kasserer Arne F. Jørgensen har i samarbejde med kontoret et solidt greb om bogholderi- og regnskabsopgaverne.

Kontoret – frivillige hjælpere

Ændringerne på kontoret, der blev iværksat i begyndelsen af 2015, har i det hele taget været en succes. Som nævnt i sidste årsberetning bemannes og styres kontoret nu helt og holdent af frivillige: Hans-Ole Mørk, Mogens Asmund, Henrik Posselt og Maria Erbs. Efter formandens mening har kontoret ikke i mange år kørt så godt som nu. Andre frivillige kræfter har medvirket i 2015. Finn Bach har besøgt alle sønderjyske boghandlere for at afsætte vore bøger i kommission, ligesom han har stået for bogsalget ved mange arrangementer. Vi har med Kristian Pallesen som ankermand videreudviklet de elektroniske nyhedsbreve. Kristian Pallesen redigerer endvidere foreningens indstik i *Sønderjysk Månedsskrift*, mens Hans-Ole Mørk står for den grafiske udformning. Foreningen skylder alle de frivillige en stor tak for indsatsen.

Tak til fonde og samarbejdspartnere

Historisk Samfund for Sønderjylland skylder som de foregående år Museum Sønderjylland - Institut for Sønderjysk Lokalhistorie en stor tak for assistancen til vores sekretariat, ligesom Museum Sønderjyllands andre afdelinger og Rigsarkivet i Aabenraa lagde plads til mange af vore arrangementer på favorable vilkår.

I 2015 har vi igen haft et godt samarbejde med Idrætshøjskolen i Sønderborg om et ugekursus i historie, denne gang med landbrugets historie nord og syd for Kongeåen som tema. Der deltog 37 i kurset. Også det gode samarbejde med Folkeuniversitetet blev fortsat, idet der blev holdt en foredragsrække i Herning om Sønderjyllands historie med 29 deltagere.

I årets løb har vi med tak modtaget tilskud fra Kulturministeriet, Den sønderjyske Kulturaftale, Dansk Kultursamfund af 1910, Gunder og Mattes Mathiesen Nissens Fond, Vicepolitimester Per Thaulows og Hustru Eva Agnete Thaulow, født Kihlstrøm's, Fond, H.P. Hanssens Mindefond, Sydbank Sønderjylland Fond samt Lauritz og Augusta Dahls Mindelegat.

Beretningen blev enstemmigt godkendt af forsamlingen. Dernæst fremlagde foreningens kasserer, Arne Fredsted Jørgensen, regnskabet, der fremviste et underskud på 63.913 kr. Ses der bort fra en ikke-realiseret negativ kursdifference på 73.791 kr., var der et overskud på tæt ved 10.000 kr. Kassererens beretning blev ligeledes enstemmigt godkendt. Kontingentet for 2017 fastsattes 325 kr., mens særkontingentet for medlemskab alene med *Sønderjyske Årbøger* fastsattes til 225 kr. og abonnementsprisen for *Sønderjysk Månedsskrift* til 275 kr. Inge Adriansen, Inge Adriansen, Kim Furdal, Henrik Skov Kristensen og Carsten Porskrog Rasmussen blev genvalgt til styrelsen. Som nyt styrelsesmedlem valgtes Axel Johnsen. Som revisorer genvalgtes Olaf Krag, Revisionscentret, og fhv. regionsdirektør Jørn Andersen. Under eventuelt omtalte formanden foreningens seneste udgivelser. Christian Mylin efterlyste, at en skarpere politisk profil hos Historisk Samfund. Efter generalforsamling og kaffebord lyttede forsamlingen med stor interesse til Mogens Rostgaard Nissens foredrag *Da Det Tredje Rige skulle forsvares i Sønderjylland – tyske forsvarslinjer nord og syd for grænsen 1944/45*. Som afslutning fremviste Hans Jørgen Clausen Toftlund kirke og Herrestedgård.

Hans Schultz Hansen

Aabenraa kreds

Ved sidste års generalforsamling på Rigsarkivet havde vi fået Lars Henningsen til at komme og holde et glimrende foredrag om Gottorperne.

Kredsen havde som mål for sine udflugter denne sommer taget den gamle Hærvej som pilgrimsrute. Vi indledte i det gamle Øster Løgum sogn den 12. maj. Der kom 32 deltagere og undertegnede fortalte om kirken, og bagefter besøgte vi det nærliggende pilgrimsherberg hos familien Skytt i Øster Løgum. Derpå kørte vi i sluttet trop til Immervad Bro og Hærulfstenen og Strangelshøj. Vi sluttede den første udflugt på Damgård Mølle, hvor læge Gert Jacobsen fra Rødekro fortalte og viste rundt. Den næste tur var med Carsten Porskrog Rasmussen som guide. Den fandt sted den 2. juni i et frygteligt regnvejr. Der kom 20, som trodsede regnen, Vi besøgte Toldsted, Urnehoved og Poulsbro og sluttede i Klipleve kirke, hvor vi fik fortalt om den mægtige Ahlefeldtslægt fra Søgård. Den sidste tur gik til Bov sogn med Arne Bondo Andersen som guide. Vi startede ved Gejlå og Bommerlunderstenen, hvor vi selvfølgelig fik en mindre forfriskning. Så kørte vi til Bov kirke og derfra til Den krumme Vej ved grænsen. Vi sluttede med kaffe på Oldemorstof i Bov. Der deltog 16 den aften.

I ugen forud havde kredsen haft en tur med Mikkel Leth Jespersen til kaptajnsgårdene på Løjt land, og da kom der små 100 deltagere. Turen indledtes ved Jørgen Bruhns fødehjem Strågård, den nuværende Åbæk Efterskole. Vi kørte til Stollig og hørte om Bendixenslægten, og videre til Skærrev og Barsmark. Da vi sluttede på Rundemølle, var det blevet sent. Vi gentager turen i 2016. Det årlige møde med de lokalhistoriske foreninger og arkiver i november måned måtte desværre aflyses af personlige årsager.

Erling Madsen

Haderslev kreds

Haderslev Kredsen har haft et meget stille år pga. formindskelsen af kredsbestyrelsen i forlængelse af sidste års generalforsamling, hvor Jørn Olesen og Jørgen Petersen stoppede efter mange års deltagelse. I det forløbne år har kredsen deltaget i fællesmøder med de lokalhistoriske foreninger i det gamle Haderslev Amt, der har været afholdt to møder i bestyrelsen. Der har været afholdt møde på Sønderjysk Skolemuseum, og der har været generalforsamling på Gretbjerghus - det nye forsamlingshus på den tidligere Halk Skole. Her blev der fortalt om nyfortolkningerne omkring Starups oprindelse og Haderslevs oprindelse i forlængelse i de mange udgravningsresultater fra Starup og Haderslev, herunder Møllestrømmen. Udgangspunktet blev taget i den nye fine bog, som Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev har udgivet. Kredsen forventer at blive fuldtallig i bestyrelsen i løbet af foråret.

Karl Erik Olesen

Sønderborg kreds

Kredsen holdt generalforsamling den 15. april. Forinden var der foredrag om postvæsenet på Als ved Henning Mathiesen. Frede Ihle trådte ud af bestyrelsen efter mange års solidt arbejde. Indvalgt blev i stedet Lisbet Marcussen og Hans Steengård Jessen. Den 25. august førte Sonny B. Andersen os rundt i Sønderborg for at se resterne af de tidligere jernbaneforløb. Den 28. september var der foredrag ved Peter Dragsbo om byggeri i grænselandet. Den 22. oktober fulgte John Kronborg Christensen op med et foredrag om alsisk byggeskik. Den 4. november holdt kredsen det årlige møde med de lokalhistoriske arkiver og foreninger. Den 17. november fortalte René Rasmussen om de russiske krigsfanger i vores område. Vi har i årets løb holdt en række bestyrelsesmøder, hvor vi har drøftet fremtidige arrangementer i kredsen. Skal det være langsigtede projekter eller enkeltstående foredrag/arrangementer? F. eks. var vores projekt med skovene ikke en udpræget succes, hvorimod besøg i kirker altid får stor tilslutning.

Christian Bo Bojesen

Tønder kreds

Forud for generalforsamlingen den 23. april havde Finn Clemmensen forberedt bestyrelsen på, at han ville holde op som formand. På generalforsamlingen takkede den nye formand, Carl Erik Michelsen, ham for mange gode års ledelse af vores forening. Det var Finn Clemmensen, som tog initiativet og slæbet med vore udflugter hvert år i juni måned. Et tiltag, som har givet genklang i hovedforeningen, og som skiller Tønder kreds ud fra de andre lokalforeninger til stor glæde for vore medlemmer. Efter generalforsamlingen holdt Dan Obling fra Toftlund foredrag om "Den store Krig" som optakt til vores årlige ekskursion den 4.-9. juni til slagmarkerne fra 1. verdenskrig. Denne seksdagestur førte gennem Holland, Belgien og Frankrig. Den første overnatning var nær Arnhem i Holland. Næste dag kørte vi via Brügge - hvor der var frokost - til Bryssel med to overnatninger. I de dage var der museumsbesøg i Bryssel og på slagmar-

ken i Flandern, bl.a. Hooge Crater og Käthe Kollwitz Tower. Den fjerde dag kørte vi til Sedan i Frankrig, hvor vi overnattede på La Chateau fort Sedan, en ombygget gammel middelalderborg. Den femte dag påbegyndtes hjemturen gennem Belgien og Luxembourg mod Köln, hvor der overnattedes på hotel Mühlenkamp, for så på sjattedagen, tirsdag d. 9. juni, at køre nordpå mod Tønder. Endnu en vellykket tur, den tiende i rækken af vore ekskursioner, var slut.

Den 9. september havde vi inviteret de lokalhistoriske foreninger i Tønder kommune til det årlige fællesmøde, hvor foreningerne fortæller om deres arrangementer i det forløbne år og hvad de har af planer for det kommende. Mødet var som sædvanligt godt besøgt med fremmøde fra 14 af de 16 inviterede lokalhistoriske foreninger. Christian Jacobsen fra Arrild lokalhistoriske forening viste rundt i Arrild Ferieby og fortalte om dens historie. Det blev en spændende fortælling om planlov, EU-midler, byudvikling, landskabspleje og kommunesammenlægning – om en tid med sprudlende optimisme i halvfjerdserne.

Carl Erik Michelsen

Sydslesvig kreds

I anledning af 60-året for de slesvigske mindretalserklæringer fra 1955 afholdt vi den 12. marts en debataften på Christian Paulsen Skolen med titlen *København-Bonn erklæringerne – 60 år og hvad så?* med fokus på erklæringernes aktuelle betydning. I debatpanelet medvirkede Grænseforeningens formand Mette Bock, MF, chefredaktør Jørgen Møllekær, Flensborg Avis og hans kollega Gwyn Nissen fra Der Nordschleswiger samt SSW-landssekretær Martin Lorenzen. Generalsekretær Jens A. Christiansen fra SSF var ordstyrer. Debatten og det efterfølgende kaffebord, der afholdtes i samarbejde med SSF, Dansk Skoleforening, Den Slesvigske Kvindeforening og Aktive Kvinder, samlede 62 deltagere.

Den 23. april holdt vi generalforsamling i Slesvig roklubs nye lokaler. Vi begyndte med en rundvisning ved formanden Birger Kühl. Efter generalforsamlingen fortalte museumsinspektør Nis Hardt fra Danevirke Museum om arkæologi i Slesvig.

Den 10. november stod kredsens for endnu et velbesøgt debatarrangement, denne gang på Jaruplund Højskole. Temaet var *Hvem og hvad er Det danske Mindretal i dag?* Diskussionen tog udgangspunkt i den nyligt foretagne undersøgelse af mindretallet ved docent Adrian Schaeffler-Rollfs, MA fra Uni Hamburg. Undersøgelsens resultater blev efterfølgende kommenteret af rektor Jørgen Kühl, Slesvig, og dr.phil. Karen Margrethe Pedersen, Aarhus, tidligere Institut for Grænseregionsforskning ved Syddansk Universitet. Derefter blev debatten givet fri. Aftenen var arrangeret i samarbejde med Dansk Centralbibliotek, SSF og Folkeuniversitetet.

Kirsten la Cour

Oversigt over årsskrifter og periodica 2015/2016

Udgivet af de lokalhistoriske foreninger, museer og arkiver 2015/2016.

Agerskov

Årsskrift 2016

Udgivet af Lokalhistorisk Forening for Agerskov sogn. 2016. 32 sider.

Indhold: Hans Buhl: "Historien om Nulbjerg" – Asmus Clausen: "Genskrivning af artikel i "Dannevirke" 1953" – Klara og Tinus fortæller" – "Udflugt" – "Bestyrelsen".

Ekspedition: Jens Lautrup, "Meldkjær", Overbyvej 4, Geestrup, 6520 Tofthund, tlf.: 40 45 11 79, email: meldkjaer@mail.dk.

Augustenborg

Årsskrift 2016

Udgivet af Lokalhistorisk Arkiv for Augustenborg og Omegn. 2016. 40 sider.

Indhold: Birte Tuesen: "Forord" – Jens Raben: "Brovold" – Hans Lind m.fl.: "Kinderheim Sonnenschein" – Poul Krog: "Da Als og Ærø var et bispedømme" – Hans Lind: "Margrethe og Genforeningsfesten" – Peter Hess: "Fra høstens tid" – Birte Thuesen: "Det franske ur" – Max Hansen: "En gammel skik" – Jens Lampe: "Færgestedet ved Fynshav" – Rasmus Jensen: "Notmark krøniken – Almsted" – Hans Lind: "En kvinde, der arbejdede i det stille" – Lisbeth Schou: "Skrivemaskinen".

Ekspedition: Lokalhistorisk Arkiv for Augustenborg og Omegn, Slotsallé 10, 6440 Augustenborg, tlf.: 74 47 18 08, email: aug.larkiv@pc.dk

Bevtoft og Tirslund

Årsskrift 2016. Aktuelt fra arkivet

Udgivet af Lokalhistorisk Arkiv for Bevtoft og omegn. 2015. 29. årgang. 23 sider. Indhold: Carsten Christensen: "Ungdom i Hjartbro – Bevtoft i halvtresserne" – Peter Mortensen: "Det er længe siden. Erindringer fra min barndom i 1940'erne i Strandelhjørn" – Inger Lauridsen: "En sønderjysk familie mellem dansk og tysk" – "Årets gang i Bevtoft – Tirslund Lokalhistoriske Forening" – "Minde om Jens Christensen" – "Ole Lindholdts Grundlovstale i Bevtofts præstegråd 2015".

Ekspedition: Lokalhistorisk Arkiv for Bevtoft og omegn, Bevtoft Skole, Krygersvej 45, 6541 Bevtoft.